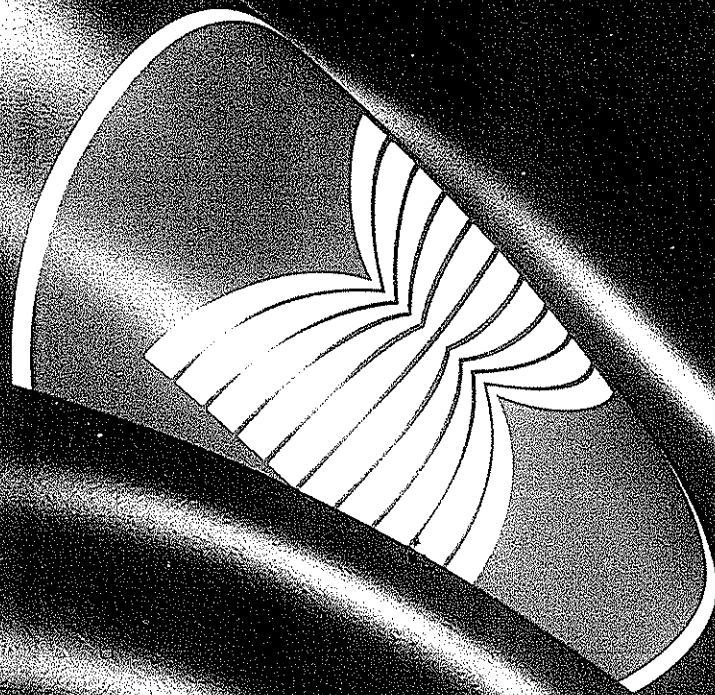

เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติ
ญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 7

Japan-ASEAN on the move

● ญี่ปุ่น-อาเซียน : บนความเคลื่อนไหว

สนับสนุนโดย

เจแปนฟาวเดชัน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จัดโดย

สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเรศวร

โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

ภาษาและวรรณคดี

เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติสมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย
ครั้งที่ 7

ภาษาและวรรณคดี

บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ปราณี จงสุจิตรธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.สิรินพร สุริยะวงศ์ไพศาล

พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2557

จำนวน 500 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ปราณี จงสุจิตรธรรม

เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติสมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 7
ภาษาและวรรณคดี.—กรุงเทพฯ: สมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย, 2557
212 หน้า

1. ภาษาและวรรณคดี | สิรินพร สุริยะวงศ์ไพศาล. ผู้แต่งร่วม | ชื่อเรื่อง
ISBN 978-616-91865-3-3

เจ้าของ : สมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย
(Japanese Studies Association in Thailand)
ห้อง 608 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถ.พระจันทร์
แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทรศัพท์/ โทรสาร: 02 221 2422

สนับสนุนโดย: เจแปนฟาวน์เดชัน กรุงเทพฯ
ชั้น 10 อาคารเสริมมิตร 159 สุขุมวิท 21 กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์: (662) 260 8560-4, โทรสาร: (662) 260 8565

หัวหน้าพิสูจน์อักษรและจัดรูปแบบตัวอักษร: รศ. ดร.ฉันทนา จันทร์บรรจง
พิสูจน์อักษรและจัดรูปแบบตัวอักษร: ดร.โสภา มะสินาริ, สุพรรณ ครุฑเมือง,
ณัฐพงศ์ รังผึ้ง

ออกแบบปก: ผศ.ดร.วิวัฒน์ มีสุวรรณ

โรงพิมพ์: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 330-31 พญาภิไท ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิษณุโลก
โทร. 0-5525-8101

สารบัญ

หน้า

● การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการเรียนภาษาญี่ปุ่น ของนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นที่มีระดับความสามารถ ทางภาษาแตกต่างกัน (มนสิชา แก้วนันไชย)	1
● ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาญี่ปุ่นในการเรียน แบบรวมกลุ่มผู้เรียนที่มีระดับความรู้พื้นฐานต่างกัน (ยุพิน ประทุมมี)	17
● กลวิธีการศึกษาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับญี่ปุ่นของผู้เรียนชาวไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (กฤษณะ มณีสอดแสง)	34
● การศึกษาความเชื่อของผู้เรียนและผู้สอนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่มีต่อ อักษรคันจิ (ภัณฑิรา กฤษวัฒนาภรณ์)	46
● มโนทัศน์ของคำว่า “chikaku” และ “soba” กับความเข้าใจ ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (วรวรรณ เฟื่องขจรศักดิ์)	59
● 13 บทกวีที่แต่งโดยพระใน เฮียะกุนินอิฉนุ (อรรธยา สุวรรณระดา)	76
● มองประวัติศาสตร์ผ่านวรรณกรรมญี่ปุ่นสมัยใหม่ :กรณีศึกษาเรื่องสั้น เรื่อง “คะซึกะชิยะมะ” ของอะคุตะงะวะะ ริวโนะซุเกะ (เพ็ญพร แก้วฟุ้งรังษี)	95
● บทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ในวรรณกรรมเรื่อง เก็นจิโมะโนะงะตะริ (เกศินี ศรีวุฒิชญา)	109
● ตัวละครหญิงในอุกิโยะ (เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์)	124
● แผ่นดินไหวกับวรรณคดี – กรณีศึกษาผลงานรวมเรื่องสั้นชุด “คะมิโนะโคะโคะโมะตะชิวะมินะโอะโคะรุ” ของมูระกะมิ ฮะรุกิ (กัมปนาท รักษชน)	143

มองประวัติศาสตร์ผ่านวรรณกรรมญี่ปุ่นสมัยใหม่ :
กรณีศึกษาเรื่องสั้นเรื่อง “คะชิกะชิยะมะ” ของอะคุตะงะวะ ริวโนะซุเกะ

Views of History through Modern Japanese Literature:

The studying of Akutagawa Ryunosuke's Short story -“Kachikachiyama”-

เพ็ญพร แก้วพุ่มรังษี¹

บทคัดย่อ

ประเทศญี่ปุ่นนับตั้งแต่เปิดประเทศในสมัยเอโดะ จนกระทั่ง สมัยสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากมายทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นผ่านงานวรรณกรรมต่างๆ ในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะช่วงที่เกิดการทำสงครามซึ่งส่งผลให้สภาพสังคมและบ้านเมืองมีความปั่นป่วน หนึ่งในนักเขียนที่สร้างสรรค์ผลงานเพื่อสะท้อนสภาพสังคม ก็คือ อะคุตะงะวะ ริวโนะซุเกะ ซึ่งเป็นนักเขียนสำคัญคนหนึ่ง ในสมัยทะอิโหม ซึ่งเป็นยุคที่สังคมวุ่นวายไปด้วยการจลาจลต่างๆ อะคุตะงะวะ ริวโนะซุเกะ มีผลงานหลายชิ้นที่สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ หนึ่งในผลงานนั้น ได้แก่ เรื่องสั้นที่ดัดแปลงมาจากนิทานพื้นบ้านเรื่อง “คะชิกะชิยะมะ” โดยผู้เขียนได้นำนิทานพื้นบ้านมาดัดแปลงเนื้อเรื่องบางส่วนเพื่อสะท้อนประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น เช่น การนำเสนอภาพความยินดีของชายชราที่มีต่อการต่อสู้ระหว่างกระต่ายกับทะนูกิในเนื้อเรื่อง โดยใช้สัญลักษณ์ดอกซากุระที่เบ่งบาน และแสงรุ่งอรุณของดวงอาทิตย์ ผู้วิจัยเห็นว่าเหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างกระต่ายกับทะนูกิในเรื่องสั้นเรื่อง “คะชิกะชิยะมะ” มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง การที่ประเทศญี่ปุ่นคอยมองดูจากภายนอกยินดีกับความโชคดีที่ได้เป็นฝ่ายชนะในสงคราม ในขณะที่ประเทศต่างๆ ที่ต้องทำสงครามกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้ น่าจะมีส่วนสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นในช่วงภายหลังการเปิดประเทศ เช่น สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง (ค.ศ.1914-1918) เป็นต้น

การนำนิทานพื้นบ้านดัดแปลงเป็นเรื่องสั้นนั้นพบมากในผลงานของนักเขียนช่วงยุคสมัยทะอิโหม เช่น คะซะอิ โอะซะมุ หรือ โมะริ โอะกะอิ เป็นต้น เพื่อการนำเสนอแนวคิดทางด้านการเมือง สะท้อนปัญหาสังคม ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาวิธีการเขียนในผลงานเรื่อง

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จากวัฒนธรรมตะวันตกสามารถพบเห็นได้ทั่วไป เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหาร และการปฏิบัติตัวแบบตะวันตก คนรุ่นใหม่ต่อต้านคนรุ่นเก่าและวัฒนธรรมเก่า นักศึกษานิยมลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย ประพฤติตัวโดยเสรี เริ่มห่างเหินกับพ่อแม่มากขึ้น สตรีเริ่มออกทำงานนอกบ้าน แต่คนญี่ปุ่นบางส่วนก็รู้สึกหวงหวัดต่อแนวคิดใหม่ๆ ที่แสดงถึงความทะเยอทะยาน ความรุนแรง การแข่งขันกันหาประโยชน์ใส่ตนและพรรคพวก และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเก่าของสังคม นอกจากนั้นในช่วงปี ค.ศ.1920 แนวคิดแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้เข้ามาเป็นที่นิยม ภายหลังที่สหภาพโซเวียตมีการปฏิวัติการปกครองมาเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1917 คนญี่ปุ่นกลุ่มนี้เป็นพวกอาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นคนหัวใหม่และปัญญาชน คนเหล่านี้ไม่พอใจรัฐบาลอนุรักษ์นิยมของญี่ปุ่น

ต่อมาเมื่อเข้าสู่สมัยไฉวะ (ค.ศ.1926 - 1989) ชีวิตสมัยใหม่ของยุคทะอิโมะที่เคยดูน่าตื่นเต้น กลับเผยให้เห็นถึงด้านมืดของความทันสมัยชัดเจนขึ้น นักวิชาการเริ่มเขียนถึงวิกฤตของทุนนิยมและแง่ลบของชีวิตสมัยใหม่ พวกคอมมิวนิสต์ยังคงมีความเคลื่อนไหวอยู่ แม้จะถูกประกาศให้เป็นลัทธิที่ผิดกฎหมายตั้งแต่ปีค.ศ.1925⁵ ชาวญี่ปุ่นต้องเผชิญหน้ากับความรุนแรงทั้งภายในประเทศ และสงครามระหว่างประเทศ จนนำไปสู่การเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ในปีค.ศ.1945

ด้วยสภาพในช่วงยุคสมัยใหม่ดังกล่าว ทำให้เหล่านักเขียนและนักวิชาการถูกจำกัดกรอบงานเขียนจนไม่สามารถเขียนงานที่วิพากษ์วิจารณ์สภาพสังคมได้โดยตรง นักเขียนส่วนใหญ่จึงสร้างสรรค์งานโดยนำเอาเรื่องเล่าเก่าแก่ หรือนิทานพื้นบ้านมาดัดแปลงเพื่อนำเสนอ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์สภาพสังคมในช่วงนั้น เช่น ทัทซุโบะอุชิ โคมโย (坪内逍遙, ค.ศ.1859 - 1935) ฟุตะบะเตะชิ มิเมะชิ (ค.ศ.1864 - 1909), โมะริ โอเงะชิ (森鷗外, ค.ศ.1862 - 1922), ดะสะชิ โอะซะมุ (太宰治) และ อะกุตะงะวะะ ริวโนะซุเกะ (芥川龍之介, ค.ศ.1892-1927) เป็นต้น

การศึกษาเรื่องสั้นจากอะกุตะงะวะะ ริวโนะซุเกะ ซึ่งเป็นนักเขียนสำคัญคนหนึ่ง ในสมัยทะอิโมะมีผลงานทั้งเรื่องสั้น และบทกลอนต่างๆ รวมราวกว่า 150 เรื่อง ซึ่งได้ประพันธ์ไว้ในช่วงระยะเวลาเพียง 10 กว่าปีก่อนที่จะทำอัตวินิบาตกรรม ผลงานส่วนใหญ่มักเป็นผลงานที่ดัดแปลงมาจากวรรณคดีโบราณ ผลงานซึ่งเป็นที่รู้จักส่วนใหญ่เป็นเรื่องสั้นอิงประวัติศาสตร์ หรือระกิมิโมะเซะทซุ (歴史小説) ซึ่งได้รับการประเมินคุณค่าอย่างสูงทางด้านการวิจัยและเป็นที่นิยมของผู้อ่านอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีผลงานที่ดัดแปลงมาจากนิทานพื้นบ้านอีกด้วย พบว่ามีผลงานหลายเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์สำคัญ

⁵ คริสโตเฟอร์ โกลด์จินส์- ญี่ปุ่นสมัยใหม่: ความรู้ฉบับพกพา. พลอยแสง เอกญาติ ผู้แปล. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openworlds, 2554), pp.127.

4. วิธีการวิจัย

4.1 ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องสั้นเรื่อง “คะซิกะชิยะมะ” ของอะคุตะงะวะะ ริวโนะซุเกะ และศึกษาบทวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้อง

4.2 ศึกษาชีวประวัติของอะคุตะงะวะะ ริวโนะซุเกะและภูมิหลังทางสังคมในช่วง “ปี ค.ศ. 1919 - 1924 และศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นถึง ช่วงก่อนปี ค.ศ. 1919”

4.3 วิเคราะห์เนื้อเรื่องเพื่อศึกษาวิธีการเขียน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อเรื่อง กับประวัติศาสตร์

๕.

5. ผลการวิจัย

5.1 วิธีการเขียนเพื่อสะท้อนประวัติศาสตร์

เรื่องสั้นเรื่อง “คะซิกะชิยะมะ” ของอะคุตะงะวะะ ริวโนะซุเกะ มีการเขียนเพื่อสะท้อนเรื่องราวของประวัติศาสตร์โดย

1. การดัดแปลงเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด

2. การใช้สัญลักษณ์ในเนื้อเรื่อง

โดยจะทำการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

5.1.1 การดัดแปลงเนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด

5.1.1.1 เนื้อเรื่อง

นิทานพื้นบ้านเรื่อง “คะซิกะชิยะมะ” เป็นเรื่องราวของทะนุกินิสัยไม่ดีที่ขโมยผักและมะเขือที่ตาปลูกไว้ ตาจึงจับมัดไว้ที่บ้านเพื่อจะเอาไปทำน้ำแกง ระหว่างนั้นทะนุกิหลอกให้ยายปล่อยตนแล้วฆ่ายายเสีย เมื่อตารู้เรื่องทั้งหมดและเล่าเรื่องดังกล่าวให้กระต่ายฟัง กระต่ายจึงอาสาแก้แค้นทะนุกิให้

ส่วนเรื่องสั้นเรื่อง “คะซิกะชิยะมะ” นั้นเป็นเรื่องราวของชายชราที่กระต่ายตัวหนึ่งที่กำลังร้องไห้กับการจากไปของภรรยาชายชรา ซึ่งในขณะนั้นเองก็มีเรือสีขาวและสีดำเข้ามาจอดที่ริมทะเล กระต่ายจึงรู้ว่าชายชราอย่างเศร้าสร้อยเพื่อไปขึ้นเรือ ต่อมาเรือที่กระต่ายขึ้นไปนั้นก็ลอยเข้าไปใกล้กับเรือของทะนุกิ ฝ่ายชายชราที่กำลังก้มหน้าร้องไห้อยู่นั้นก็เงยหน้าขึ้นจึงเห็นว่ากระต่ายและทะนุกิกำลังสู้กันอยู่ ชายชรามองดูภาพนั้นด้วยสายตาเป็นประกายและขมูมือทั้งสองขึ้น พร้อมกับดวงอาทิตย์และดอกซากุระที่เบ่งบาน

จากการศึกษาเนื้อเรื่องของนิทานพื้นบ้านและเรื่องสั้นจะเห็นได้ว่า เรื่องสั้นเรื่อง “คะซิกะชิยะมะ” ใช้ตัวละครเหมือนกับนิทานพื้นบ้าน และนำเนื้อเรื่องบางส่วนของนิทานพื้นบ้านมาใช้ คือเนื้อเรื่องส่วนที่ตาเศร้าโศกกับการตายของยาย และการต่อสู้ระหว่างกระต่ายกับทะนุกิ แต่ได้ดัดเนื้อเรื่องในช่วงต้นก่อนยายเสียชีวิตออกไป และตัดพฤติกรรม

5.1.1.3 ฉาก

ในนิทานพื้นบ้านนั้นไม่มีการกล่าวเฉพาะเจาะจงลงไปถึงสถานที่และเวลาโดยระบุไว้ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อนานมาแล้ว โดยใช้คำว่า “นาน นาน มาแล้ว” (むかしむかし) และระบุว่าสถานที่ที่ตา ยาย กระต่ายและตะนุกิ อยู่เป็นสถานที่แห่งหนึ่งโดยไม่ได้ระบุชื่อสถานที่เจาะจงลงไปโดยใช้คำว่า “ณ ที่แห่งหนึ่ง” (或る処に) เนื่องจากลักษณะทั่วไปของนิทานพื้นบ้านนั้นจะไม่มีการกล่าวเฉพาะเจาะจงลงไปถึงสถานที่และเวลาของเรื่อง เพื่อให้อิสระแก่ผู้ฟังในการจินตนาการลักษณะของฉากเอง ในช่วงสองสามประโยคในตอนต้นจะเป็นการแนะนำเวลา สถานที่ และตัวละครในเรื่องอย่างง่าย ๆ แล้วเริ่มเข้าเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ในเรื่องจะเรียงกันไปตามลำดับ โดยไม่มีการบรรยายฉากหรือความคิดของตัวละคร¹⁴

แต่ในเรื่องสั้นเรื่อง “คะซึกะซึยะมะ” ผู้เขียนบรรยายบรรยากาศโดยรอบแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเวลาในเรื่อง จากช่วงเวลาแสงสลัวดังในประโยค 「童話時代のうす明りの中に、一人の老人と一頭の兎とは、花のない桜の木の下に、互に互をなぐさめながら、力なく別れをつげた。」¹⁵ (“ท่ามกลางแสงสลัวในสมัยแห่งนิทานเด็ก ชายชราหนึ่งคนกับกระต่ายหนึ่งตัวกำลังปลอบใจกัน และร่ำลากันอย่างอ่อนระโหยโรยแรงใต้ต้นซากุระที่ไร้ดอก”) จนถึงตอนท้ายเรื่องที่บรรยายโดยรอบได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นยามรุ่งอรุณดังประโยค 「童話時代の明け方に、——獣性の獣性を亡ぼす争ひに、歓喜する人間を象徴しようとするのであらう、日輪は、さうして、その下にさく象嵌のやうな桜の花は。」¹⁶ (“ยามรุ่งอรุณในสมัยแห่งนิทานเด็ก ดวงอาทิตย์และดอกซากุระที่บานร่ากับร่มภายใต้ดวงอาทิตย์ดวงนั้น คงเป็นสัญลักษณ์ของมนุษย์ที่ดีใจมากเมื่อเห็นการต่อสู้ทำลายล้างระหว่างสัตว์กับสัตว์”) การพรรณนาบรรยายโดยใช้ความมืดและความสว่างของแสง รวมไปถึงสภาพของต้นซากุระนั้นแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ร่วมระหว่างความเศร้าเสียใจที่มีต่อยายของตากับกระต่าย กับบรรยากาศอันเศร้าสลดและหดหู่ จนกลับลายเป็นอารมณ์ดีใจ จากการที่คิดว่ากระต่ายชนะตะนุกิ ซึ่งสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏให้เห็นในตัวละครตา โดยมีฉากเป็นทะเลซึ่งคล้ายคลึงกับฉากสุดท้ายในนิทานพื้นบ้านที่กระต่ายกับตะนุกินั้นแข่งเรือกัน

¹⁴ 稲田浩二・稲田和子 (編)、『日本昔話ハンドブック』 (三省堂、2006 年 12 月 25 日第 3 刷発行)、p.210-211

¹⁵ 芥川龍之介、「かちかち山」『芥川龍之介全集 第四巻』 (筑摩書房、1976 年 6 月 15 日 初版第 7 刷発行)、p.336

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, p.337.

うか。」¹⁸ (“เรือสีดำที่กำลังจมลงอย่างช้าๆ นั้นคือเรือที่ทะนุกินงอยู่ไม่ใช่หรือ และเรือสีขาวที่ลอยอยู่ใกล้ๆ กันนั้นก็คือเรือที่กระต่ายนั่งอยู่มิใช่หรือ”) ในพจนานุกรมญี่ปุ่นโคจิเอ็น ได้ให้ความหมายของคำว่า สีขาว (白) เอาไว้ว่า หมดข้อสงสัยในคดีอาชญากรรม ปราศจากความผิด ชาวสะอาด ใสซื่อ บริสุทธิ์¹⁹ นอกจากนี้ สีขาวยังมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ดังที่หนังสือเรื่อง ศัพท์วรรณกรรม กล่าวเอาไว้ว่า สีขาวนั้นเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นความหมายสากล ซึ่งเป็นสิ่งที่เข้าใจกันดี หมายถึง ความบริสุทธิ์²⁰ จากความหมายเชิงสัญลักษณ์ในนิทานพื้นบ้านที่ใช้กระต่ายแทนฝ่ายดี รวมทั้งความหมายของสีขาวทั้งที่ปรากฏในพจนานุกรมญี่ปุ่น และความหมายสากลทำให้อนุฐานได้ว่าเรือสีขาวในเนื้อเรื่องนั้นแทนความหมายถึงเรือแห่งความดี

5.1.2.2 ทะนุกับสีดำ

สำหรับตัวละครทะนุกินในนิทานพื้นบ้านนั้น พจนานุกรมตำนานพื้นบ้านญี่ปุ่น ได้อธิบายเอาไว้ว่า ทะนุกินนั้นเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นสัตว์ที่หลอกหลวงคนเช่นเดียวกับสุนัขจิ้งจอก²¹ จากพฤติกรรมของทะนุกินที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ตัวละครทะนุกินเป็นฝ่ายชั่ว เนื่องจากแสดงพฤติกรรมไม่ดีต่อตา อีกทั้งยังหลอกและฆ่าตาย

ในเรื่องสั้น ผู้เขียนได้บรรยายพฤติกรรมของทะนุกินไว้ว่า 「これは龍宮の燈火の油をぬすむつもりであらうか。或は又、水の中に住む赤魚の恋を妬んででもゐるのであらうか。」²² (“มันกำลังคิดที่จะขโมยน้ำมันคบเพลิงของวังมังกรอยู่หรือเปล่า หรือไม่ก็กำลังอิจฉาความรักของปลาแดงที่อาศัยอยู่ในน้ำอยู่หรือเปล่า”) ซึ่งกล่าวถึงการลงมือทำสิ่งไม่ดีของทะนุกินที่อาจเกิดขึ้นได้ ต่อมาเมื่อเรือของกระต่ายกับเรือของทะนุกินลอยเข้ามาใกล้กันจึงมีการกล่าวถึงความดี-เลวเปรียบเทียบกับเรือสีขาว-ดำ โดยกระต่ายและทะนุกินพูดคุยกันถึงเรื่องสมัยก่อนโดยไม่มีการพูดถึงว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายดีหรือฝ่ายเลว แต่ต่อมาในขณะที่เรือของทั้งสองกำลังมุ่งหน้าออกเดินทางไปยังทะเลแห่งความฝัน ก็พบกับคลื่นที่ไม่มี

¹⁸ 芥川龍之介、「かちかち山」『芥川龍之介全集 第四巻』（筑摩書房、1976年6月15日 初版第7刷発行）、p.337.

¹⁹ 新村出（編）、『広辞苑 第六版』（岩波書店、2008年）

²⁰ กอบกุล อิงคุทานนท์, ศัพท์วรรณกรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รักอักษร)

²¹ 日本民話の会（編）、『決定版 日本の民話辞典—読んで面白い ひいてわかり易い』（講談社、2007年4月23日第2刷発行）、p.272.

²² 芥川龍之介、「かちかち山」『芥川龍之介全集 第四巻』（筑摩書房、1976年6月15日 初版第7刷発行）、p.335-336

ภายใต้ดวงอาทิตย์ดวงนั้น") การเปลี่ยนแปลงของต้นซากุระจากในช่วงต้นเรื่องที่ไม่มีดอก จนกลายเป็นต้นซากุระที่มีดอกบานเต็มต้นนั้น นอกจากจะสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏให้เห็นในตัวละครตาที่โศกเศร้าจากการตายของยายในช่วงตอนต้นเรื่อง กลับกลายมามีอารมณ์ดีใจ จากการที่คิดว่ากระต่ายชนะทะนุกิ แล้วยังเป็นสัญลักษณ์ของความยินดีที่ตัวละครตาได้แสดงออกต่อตัวละครกระต่ายอีกด้วย

5.1.2.4 ดวงอาทิตย์

ในเรื่องสั้นผู้เขียนบรรยายบรรยากาศในช่วงต้นโดยการใช้อำนาจของแสงสลัว โดยใช้คำว่า「童話時代のうす明りの中に、」²⁸ ("ท่ามกลางแสงสลัวในสมัยแห่งนิทานเด็ก") จนเมื่อเรื่องดำเนินไปจนถึงท้ายเรื่อง ก็กล่าวถึงภาพของดวงอาทิตย์ดวงกลมโดยใช้คำว่า「童話時代の明け方に、」²⁹ ("ยามรุ่งอรุณในสมัยแห่งนิทานเด็ก") และคำว่า「日輪」³⁰ ("ดวงอาทิตย์") การเปลี่ยนแปลงของภาพดวงอาทิตย์จากในช่วงต้นของเรื่อง ที่มองเห็นดวงอาทิตย์ไม่ชัดเจน จนกลายเป็นพระอาทิตย์ที่ส่องแสงเจิดจ้าในตอนท้ายเรื่อง นอกจากจะสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏให้เห็นในตัวละครตาที่โศกเศร้าจากการตายของยายในช่วงตอนต้นเรื่อง กลับกลายมามีอารมณ์ดีใจ จากการที่คิดว่ากระต่ายชนะทะนุกิ แล้วยังเป็นสัญลักษณ์ความยินดีที่ตัวละครตาแสดงออกต่อตัวละครกระต่ายในเนื้อเรื่องเช่นเดียวกับการนำเสนอภาพของดอกซากุระ แต่นอกเหนือจากนั้นยังสามารถมองสอดคล้องกับภาพของประเทศญี่ปุ่นได้อีกด้วย เนื่องจากภาพของพระอาทิตย์ดวงกลมนั้นก็เป็นสัญลักษณ์ของประเทศญี่ปุ่นเช่นกัน

5.2 เนื้อเรื่องกับการสะท้อนประวัติศาสตร์

5.2.1 กระต่าย-สีขาว-ชัยชนะ กับ ทะนุกิ-สีดำ-ความพ่ายแพ้

ในช่วงต้นของเรื่องสั้นจากประโยค「童話時代のうす明りの中に、一人の老人と一頭の兎とは、花のない桜の木の下に、互に互をなぐさめながら、力なく別れをつげた。老人は、蹲つたまま泣いてゐる。兎は何度も後をふりむきながら、舟の方へ歩いてゆく。」³¹ ("ท่ามกลางแสงสลัวในสมัยแห่งนิทานเด็ก ชายชราคนหนึ่งกับกระต่ายตัวหนึ่งกำลังปลอบใจซึ่งกันและกัน และรำลាក់อย่างหมดเรี่ยวแรงได้ต้น

²⁸ 芥川龍之介、「かちかち山」『芥川龍之介全集 第四巻』（筑摩書房、1976年6月15日初版第7刷発行）、p.336

²⁹ เรื่องเดียวกัน, p.337.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, p.337.

³¹ เรื่องเดียวกัน, p.336

กำหนด "ข้อเรียกร้อง 21 ประการ"³⁴ เป็นต้น จึงเป็นไปได้ว่า ผู้เขียนได้ภาพประเทศญี่ปุ่น ในช่วงนั้นซึ่งญี่ปุ่นไม่ได้ทำสงครามโดยตรง แต่อยู่ฝ่ายเดียวกับผู้ชนะจึงได้ผลประโยชน์ไปด้วย ซึ่งก็เหมือนกับชายชราในเรื่องที่อยู่ฝ่ายเดียวกับกระต่าย โดยที่กระต่ายต่างหากที่เป็นผู้ออกไปต่อสู้และเอาชนะทะนุกิได้ แต่ชายชราก็ได้ผลประโยชน์คือได้แก้แค้นแทนยายที่ตายไปด้วย

5.2.2 ชากระบะเป้งบาน-ความยินดี กับ พระอาทิตย์ดวงกลม-ประเทศญี่ปุ่น

ในเรื่องสั้น ผู้เขียนได้นำเสนอภาพความยินดีของชายชราที่มีต่อการต่อสู้ระหว่างกระต่ายกับทะนุกิ โดยใช้สัญลักษณ์ดอกซากุระที่เป้งบาน และแสงรุ่งอรุณของดวงอาทิตย์ ซึ่งนักวิจัยชาวญี่ปุ่น ชะโต ทซุงิโอะ (佐藤 嗣男) ได้กล่าวไว้ว่า ฉากยามรุ่งอรุณแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ยินดีที่ได้เห็นสัตว์ฆ่ากัน และฉากดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง (ปี ค.ศ. 1914-1918) ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกับที่เขียนเรื่องสั้นเรื่องนี้³⁵ ผู้วิจัยเห็นว่าหากนำเหตุการณ์ในเรื่องสั้นไปเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้ว การต่อสู้ระหว่างกระต่ายกับทะนุกิ หรือการต่อสู้ระหว่างสัตว์กับสัตว์ดังกล่าว อาจหมายถึง ประเทศต่างๆที่ต้องทำสงครามกัน โดยมีประเทศญี่ปุ่นมองดูจากภายนอกคอยยินดีกับความโชคดีที่ได้เป็นฝ่ายชนะในสงคราม และการได้เข้าไปในจีนเช่นเดียวกับชายชราที่คอยมองดูและยินดีที่ได้เห็นการต่อสู้ระหว่างกระต่ายกับทะนุกิ เนื่องจากเรื่องสั้นเรื่อง "คะซึกะชิยะมะ" ปีทะอิโมะที่ 3 (ค.ศ. 1919) ถูกแต่งขึ้นหลังเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง³⁶ (ค.ศ. 1914-1918) จึงอาจกล่าวได้ว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้น่าจะมีส่วนสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นในช่วงภายหลังการเปิดประเทศ

³⁴ ริชาร์ด สตอร์รี. (1982) ญี่ปุ่นกับความเสื่อมของจักรวรรดินิยมตะวันตกในเอเชีย 1894-1943. แปลโดย วุฒิชัย มูลศิลป์, สุภัทรา นิลวัชร: สำนักพิมพ์เคสิดไทย.

³⁵ 佐藤 嗣男 「芥川 龍之介『桃太郎』—お前たちも悪戯すると、人間の島へやつてしまうよ」 (『文学と教育』2005 年 5 月 20 日、第 201 号) ,p.53.

³⁶ เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุจากการถูกลอบปลงพระชนม์ของอาร์ชดยุกฟรานซิส เฟอร์ดินานด์ (Archduke Francis Ferdinand) มกุฎราชกุมารแห่งออสเตรีย-ฮังการีและพระชายาที่เมืองซาราเยโว ในแคว้นบอสเนีย โดยนักศึกษาชาตินิยมชาวเซอร์เบีย ชื่อ กาวริลโล ปรินชิป (Gavrilo Princip) เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1914 รัฐบาลออสเตรีย-ฮังการีจึงตัดสินใจจะทำลายล้างเซอร์เบียให้ราบคาบ และเมื่อได้รับแรงสนับสนุนจากเยอรมนี จึงยื่นข้อเรียกร้องที่เซอร์เบียไม่อาจยอมรับได้ ออสเตรีย-ฮังการี จึงประกาศสงครามกับเซอร์เบีย รัสเซียได้เข้าสนับสนุนเซอร์เบียและระดมพลเตรียมต่อสู้ เยอรมนีจึงได้เรียกร้องมิให้รัสเซียและฝรั่งเศสเข้ามาแทรกแซง ครั้นสองมหาอำนาจไม่ปฏิบัติตาม เยอรมนีจึงประกาศสงครามกับรัสเซียในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1914 และฝรั่งเศสในวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ. 1914 ตามลำดับ